

LITERATUURLITERATUUR

- Bon, M. (1980). Clé monographique du genre *Lactarius* (Pers. ex Fr.) S.F. Gray. Doc. mycol. 40:1-85.
 Cooke, M. C. (1880-1890). Illustrations of British Fungi, vol. VII. London.
 Cool, C. & v. d. Lek, H. A. A. (1913). Het Paddestoelenboekje. Amsterdam.
 Denker, M. (1964). Seltene Milchlinge des Südwestfälischen Berglandes. Westf. Pilzbr. V(2/3).
 Fries, E. (1867). Icones selectae Hymenomycetum. Holmiae.
 Hennig, B. (bew.) (1970). Michael/Hennig Handbuch f. Pilzfreunde, band V. Jena.
 Knauth, B. & Neuhoﬀ, W. (1943). Die Milchlinge. Pilze Mitteleuropas, band II, lief. 12.
 Lange, J. E. (1940). Flora agaricina danica, vol. V. Kopenhagen.
 Marchand, A. (1980). Champignons du Nord et du Midi, vol. 6. Perpignan.
 Neuhoﬀ, W. (1956). Die Milchlinge. Bad. Heilbrunn.
 Romagnesi, H. (1980). Quelques espèces rares ou nouvelles de Macromycètes. VIII. Russulacées. Bull. trimest. Soc. mycol. Fr. 96:297-314.
 Singer, R. (1986). The Agaricales in Modern Taxonomy, 4. ed. Koenigstein.

Coolia 32(3), juli 1989

DE ASCO-DAG VAN 17 DECEMBER 1988.

Rob Chrispijn, Jodenweg 1, 8385 GP Vledderveen.
 Roeland Sullock Enzlin, Timorstraat 30a, 9715 LG Groningen.

SUMMARY

A report is given of a one-day-course, devoted to the microscopical study of Ascomycetes. This day was held in december 1988 and organized by the Floracommissie of the Dutch Mycological Society.

Binnen het schimmrijk vormen de Ascomyceten de grootste groep. Toch zijn ze het minst bekend, ook binnen de NMV. Om daar enige verandering in te brengen werd op 17 december vorig jaar in Baarn een dag georganiseerd die geheel gewijd was aan de Ascomyceten. Deze dag was bedoeld voor mensen die op z'n minst enige ervaring met microscopiseren hadden. Ruim twintig leden van de vereniging maakten dit evenement mee.

Begonnen werd met een theoretisch overzicht. Marijke Nauta schetste de levenscyclus, de opbouw van het vruchtlichaam en gaf een overzicht van de systematiek. Aan de hand van een literatuurlijst deed de heer Van der Aa een aantal suggesties voor bruikbare titels.

Voor het praktische gedeelte had de organisatie een groot aantal Ascomyceten verzameld. Deze lagen overzichtelijk uitgestald op tafels, vergezeld van een stencil waarin algemene informatie over de desbetreffende soort werd gegeven. Om de zelfwerkzaamheid te bevorderen, werden vragen gesteld en opdrachten gegeven met het doel enig inzicht te krijgen in de systematiek en vertrouwd te raken met een aantal kenmerken die niet altijd even makkelijk te zien zijn, zoals bijv. de amyloide apicale ring in de ascustoppen van *Diatrype bulbata*.

Omdat het maken van goede preparaten vaak een tijdrovend karwei is, was het handig dat er ook kant-en-klare preparaten waren, waaraan met name in dwarsdoorsneden de verschillende lagen zichtbaar waren. De heer Van der Aa liet zien dat het maken van goede dwarscoupes een zekere vaardigheid vereist. Met behulp van een pijpje vliermerg, waarin hij een *Hypoxylon* had geklemd, sneed hij met een scheermes dunne schijfers af, die hij opving in

een bakje water. Alle deelnemers hadden veel waardering voor dit oude ambacht. Rustig doorsnijdend maakte hij duidelijk dat meerdere coupes nodig zijn om een goed overzicht te krijgen van de bouw van een bepaalde soort: dit is vaak noodzakelijk om tot een juiste determinatie te komen.

Als het gaat om de hoofdindelingen van de Ascomyceten komt men een verbluffend aantal termen tegen. Hieruit zou men kunnen opmaken dat alles aardig uitgezocht en op orde is, maar over de systematiek bestaat nog steeds onenigheid. Door nieuwe inzichten en het gebruik van nieuwe technieken is die onenigheid alleen maar groter geworden. Een voorbeeld: De term Discomyceten (ingeburgerd, maar onjuist!) kent iedereen als benaming voor bekerzwammen in het algemeen, maar omvat Pezizales en Helotiales. Deze twee onderscheiden zich op grond van de wijze waarop de ascus zich opent. Met een klepje: operculaat, of met een pore: inoperculaat. Door het toepassen van nieuwe technieken lijkt de grens tussen operculaat en inoperculaat steeds meer te vervagen. Dit soort problemen doen zich voor op elk niveau en op meerdere plaatsen binnen de systematiek van de Ascomyceten.

In het algemeen wordt de volgende indeling aangehouden:

- A. **Laboulbeniomyeten**: microscopisch kleine insekteparasieten.
- B. **Plectomyeten**: asci in gesloten vruchtlichamen (= cleistothecia), geen stroma (=ongedifferentieerd weefsel), voorbeeld: *Onygena corvina* (Vogelveerzwam).
- C. **Pyrenomyeten**: asci in al of niet open, peervormige vruchtlichamen (= perithecia), soms in stroma ingebed, voorbeeld: *Hypoxylon fragiforme* (Roestbruin kogelzwammetje).
- D. **'Discomyceten'**: asci niet in holten, vruchtlichaam meestal komvormig. Verdere indeling:
 Pezizales - operculaat, voorbeeld *Peziza badia* (Bruine bekerzwam).
 Helotiales - inoperculaat, voorbeeld *Geoglossum nigrum*.
- E. **Loculoascomyceten**: grote groep van planteparasieten, met een stroma, asci in een holte in het stroma, voorbeeld: *Rhopoglyphus filicinus*.

De groepen B, C en D worden ook wel de unitunicate Ascomyceten genoemd op grond van de enkelvoudige ascuswand. Groep E behoort tot de bitunicate Ascomyceten. Deze hebben een dubbele ascuswand. Groep A blijft bij deze indeling buiten beschouwing. Men kan ook kijken naar de verschillende manieren waarop de voortplanting tot stand komt. Als twee mycelia van verschillende sporen (uiteeraard van dezelfde soort) samensmelten kan er een vruchtlichaam ontstaan waarin asci gevormd worden. De zich hierin vormende sporen dragen het genetisch materiaal van beide ouders. Dit wordt de seksuele cyclus genoemd en het geheel wordt het perfecte stadium genoemd. Een mycelium kan ook conidioforen vormen, waaruit zich door afsnoering conidia ontwikkelen, die op hun beurt weer een mycelium kunnen vormen. Conidia ontstaan dus niet door samensmelting van twee verschillende individuen, en daarom wordt dit de asexuele cyclus genoemd oftewel het imperfecte stadium. Naast de Ascomyceten bestaan er ook Hemi-ascomyceten (Gisten, Heksenbezems e.a.) die sporen in asci kunnen vormen.

Eén van de belangrijkste effecten van zo'n dag is dat de deelnemers vertrouwd raken met de gebruikelijke terminologie en in de praktijk ervaren wat die terminologie inhoudt. Daar

heeft deze dag zeker toe bij gedragen, vooral door de voortreffelijke wijze waarop alles georganiseerd was en het vele materiaal dat bekeken en vergeleken kon worden. Hierdoor hebben de deelnemers een aantal soorten beter leren kennen. De heer Van der Aa onderstreept nog eens, dat het niet van belang is of een vondst direct op naam gebracht kan worden. Als een vondst maar goed en volledig beschreven wordt kan die later alsnog worden gedetermineerd.

Gebruikelijk in een verslag als dit is er melding van te maken dat er op taart getrakteerd werd, die iedereen zich, zoals dat heet, goed liet smaken: Nico Dam, proficiat met je promotie!

Rest ons nog de inzet te vermelden van de organisatoren van deze dag, te weten: H. van der Aa, M. Nauta, fam. Stalpers, R. Swart-Velthuysen en E. Vellinga. Dankzij hen werd deze dag een groot succes.

Coolia 32(3), juli 1989

KOP-OP-SHOTEL (DISCISEDA) NOG NIET UITGESTORVEN

Mededeling van het Meijendal-comité, Nieuwe serie no. 102.

LEO JALINK, p.a. Rijksherbarium, Schelpenkade 6, 2313 ZT Leiden

SUMMARY:

After a period of steady decline both Dutch species of *Disciseda* had not been observed for a period of over 20 years. Subsequently *Disciseda bovista* and *D. candida* were included in the category "probably extinct" in the concept of the Dutch red list of fungi. Early 1989 both species have been collected again in the dune-area Meijendel between Den Haag and Wassenaar.

Aanleiding

Tijdens de nieuwjaarsbijeenkomst op 14 januari 1989 werd door Eef Arnolds een lezing verzorgd over de voorlopige Nederlandse rode lijst voor paddestoelen (Arnolds, 1989). Een rode lijst is een opsomming van soorten die op een of andere manier meer of minder acuut bedreigd worden, sterk achteruit gaan of zelfs al uitgestorven zijn. Rode lijsten zijn vooral een middel om extra aandacht van zowel het beleid als van onderzoekers te vragen voor de opgenomen soorten.

De soorten van het geslacht *Disciseda* werden ingedeeld bij de recent in Nederland uitgestorven fungi. In 1981 had ik tijdens een onderzoekje aan Rode bosmieren in de duinen van Wassenaar wel eens dergelijke zwammetjes gezien. Op 15 januari 1989, 8 jaar later, vond ik op die plaats weer Kop-op-schotels, behorend tot de vroeger meest algemene soort *Disciseda bovista*. Diezelfde dag vond ik op een andere plaats in het duin ook de andere uit Nederland bekende soort *Disciseda candida*. Een goede reden om beide soorten eens in het zonnetje te zetten. In dit artikel gebruik ik de Nederlandse naam Kop-op-schotel voor beide soorten. In de Standaardlijst van Nederlandse paddestoelnamen (Bas e.a., 1983) wordt de naam